

XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA ICHKI AUDIT TEKSHIRUVI NATIJALARI VA ULARNI TAKDIM ETISH MASALALARI

Ochilov Shavkat Toshmamatovich

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti
«Iqtisodiyot va buxgalteriya hisobit» kafedrası assistenti.

ochilovshavkattdausf@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15246065>

Annotatsiya. Ichki auditlar tashkiliy boshqaruv uchun juda muhim, ammo ularning natijalarini samarali taqdim etish muhim muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu maqola murakkab topilmalar haqida aniq ma'lumot berish, manfaatdor tomonlarning turli taxminlarini boshqarish va ma'lumotlarni ob'ektiv talqin qilishni ta'minlash kabi asosiy to'siqlarni o'rganadi. Ushbu muammolarni strategik yondashuvlar, jumladan, qisqacha hisobot berish, manfaatdor tomonlarning faol ishtiroki va xolis tahlillar yordamida hal qilish orqali tashkilotlar ichki auditlarning ta'sirini kuchaytirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, muvofiqlikni, xavflarni boshqarishni va operatsion samaradorlikni oshirishga yordam beradi va natijada umumiy tashkiliy boshqaruvni mustahkamlaydi.

Kalit so'zlar: Ichki audit, audit natijalari, aloqa, manfaatdor tomonlarning taxminlari, ma'lumotlarni sharhlash, boshqaruv, muvofiqlik, risklarni boshqarish, operatsion samaradorligi.

РЕЗУЛЬТАТЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА В ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТАХ И ВОПРОСЫ ИХ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ

Аннотация. Внутренние аудиты необходимы для управления организацией, но Эффективное представление их результатов представляет собой значительную проблему. Цель этой статьи – предоставить ясную информацию о сложных результатах, предоставить заинтересованным управление различными предположениями сторон и объективная интерпретация данных В нем рассматриваются ключевые барьеры, такие как безопасность. Эти проблемы являются стратегическими подходы, включая краткую отчетность, активное взаимодействие с заинтересованными сторонами организации могут улучшить внутренний аудит, решая проблемы посредством участия и объективного анализа может усилить эффект.

Это, в свою очередь, снижает соответствие требованиям, риски помогает улучшить управление и эффективность работы, и в результате укрепляет общее организационное управление.

Ключевые слова: *Внутренний аудит, результаты аудита, коммуникация, заинтересованные стороны. предположения, интерпретация данных, управление, соответствие, управление рисками, операционная эффективность.*

INTERNAL AUDIT RESULTS AND ISSUES OF THEIR PRESENTATION IN BUSINESS ENTITIES

Abstract. *Internal audits are essential for organizational management, but effective presentation of their results poses significant challenges. This article examines the main obstacles, such as providing clear information about complex findings, managing different stakeholder expectations, and ensuring objective interpretation of data. By addressing these challenges through strategic approaches, including concise reporting, active stakeholder participation, and objective analysis, organizations can enhance the impact of internal audits.*

This, in turn, helps to improve compliance, risk management, and operational efficiency, and ultimately strengthens overall organizational governance.

Keywords: *Internal audit, audit results, communication, stakeholder expectations, data interpretation, governance, compliance, risk management, operational efficiency.*

Kirish: Zamonaviy korporativ boshqaruv landshaftida ichki audit tashkilotning yaxlitligini ta'minlash, operatsion samarasizliklarni aniqlash va tartibga soluvchi standartlarga rioya qilishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, bu auditlarning haqiqiy qiymati ko'pincha ularning natijalarini taqdim etishda tushuniladi yoki yo'qoladi. Ichki audit natijalarini e'lon qilish jarayoni shunchaki ma'lumotlarni tahlil qilishdan tashqari ko'p qirrali muammolar bilan kurashishni o'z ichiga oladi. Murakkab audit ma'lumotlarini tushunarli tushunchalarga samarali tarjima qilishdan tortib, manfaatdor tomonlarning taxminlarini boshqarish va talqinlarning xolisligini saqlashgacha, taqdimot jarayonidagi har bir qadam ehtiyotkorlik bilan harakat qilishni talab qiladi. Texnik audit tafsilotlari va turli manfaatdor tomonlarning tushunishi o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun aniq va ixcham aloqa muhim ahamiyatga ega. Rahbarlar va kengash a'zolaridan tortib operativ guruhlargacha bo'lgan manfaatdor tomonlar nafaqat to'g'ri, balki ularning roli va mas'uliyatiga ham tegishli bo'lgan tushunchalarni talab qiladi.

Bundan tashqari, manfaatdor tomonlarning taxminlarini boshqarish qobiliyati audit natijalari tegishli kontekst va tushunish bilan olinishini ta'minlaydi, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan tushunmovchiliklar yoki noto'g'ri talqinlarni yumshatadi.

Bundan tashqari, audit ma'lumotlarining ob'ektiv talqini ishonchli va amaliy bo'lgan xulosalarni taqdim etishda muhim ahamiyatga ega. Bu xolis tahlil, kontekstni tushunish va tegishli mezon yoki standartlarni qo'llashni o'z ichiga oladi. Tashkilotlar ushbu murakkabliklarni strategik yondashuvlar yordamida, masalan, hisobot berishning samarali usullari, manfaatdor tomonlarning faol ishtiroki va shaffof muloqot orqali hal qilish orqali ichki auditlarning ta'sirini maksimal darajada oshirishi mumkin. Ushbu maqola ichki audit natijalarini taqdim etish samaradorligini oshirish va natijada tashkilot boshqaruvi va operatsion samaradorlikni mustahkamlash uchun amaliy tushuncha va strategiyalarni taklif qilib, ushbu muammolarni chuqur o'rganadi.

Materiallar va usullar:

Ichki audit natijalarini muvaffaqiyatli taqdim etishga erishish bir nechta asosiy materiallar va usullarni o'z ichiga olgan tizimli yondashuvni talab qiladi. Bu erda murakkabliklarni hal qilish uchun tuzilgan sxema:

1. Auditni rejalashtirish va tayyorlash:

- Maqsadlarni belgilash: tashkiliy ustuvorliklarga muvofiqligini ta'minlash uchun ichki auditning maqsad va vazifalarini aniq belgilash.

- Qo'llanish doirasi ta'rif: ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan muayyan sohalar, jarayonlar yoki bo'limlarni belgilab, audit ko'lamini belgilang.

- Metodologiya: Audit yondashuvini, jumladan, ma'lumotlarni yig'ish usullarini, namuna olish usullarini va tahlil asoslarini aniqlang.

2. Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish:

- Ma'lumotlarni yig'ish: intervyu, hujjatlarni ko'rib chiqish, kuzatishlar va tizimlardan ma'lumotlarni olish orqali tegishli ma'lumotlarni to'plang.

- Ma'lumotlarni tekshirish: o'zaro havolalar, tekshirish va tekshirish jarayonlari orqali ma'lumotlarning aniqligi va ishonchliligini ta'minlash.

- Tahlil usullari: topilmalarni sharhlash uchun trend tahlili, taqqoslash va asosiy sabablarni tahlil qilish kabi tegishli analitik usullarni qo'llang.

3. Hisobotni ishlab chiqish:

- Tarkibi: Audit hisobotini aniq bo'limlarga, jumladan, umumiy xulosa, metodologiya, xulosalar, xulosalar va tavsiyalarni tashkil qiling.

- Aniqlik va aniqlik: turli manfaatdor tomonlar o'rtasida tushunishni osonlashtirish uchun qisqa tildan foydalaning va texnik jargonlardan qoching.

- Ko'rgazmali qo'llanmalar: tushunishni osonlashtirish uchun asosiy topilmalar va tendentsiyalarni vizual tarzda aks ettirish uchun diagrammalar, grafiklar va jadvallarni qo'shing.

4. Manfaatdor tomonlarning ishtiroki:

- Aloqa rejasi: audit natijalari turli manfaatdor tomonlar guruhlariga qanday taqdim etilishini belgilab beruvchi aloqa strategiyasini ishlab chiqish.

- Moslashtirilgan xabarlar: xabarlarni turli manfaatdor tomonlarning, masalan, yuqori boshqaruv, boshqaruv kengashi a'zolari va operatsion guruhlarining qiziqishlari va tashvishlariga mos keladigan tarzda moslashtiring.

- Qayta aloqa mexanizmi: manfaatdor tomonlar uchun fikr-mulohazalarni taqdim etish va audit natijalari bo'yicha tushuntirishlar olish uchun kanallarni yaratish.

5. Kuzatuv va amalga oshirish:

- Tavsiyalar: Aniqlangan muammolarni hal qilish va jarayonlarni takomillashtirish uchun audit natijalariga asoslangan amaliy tavsiyalar berish.

- Harakatlarni rejalashtirish: muddatlar, mas'uliyat va samaradorlik ko'rsatkichlari bilan batafsil harakat rejasini ishlab chiqish uchun manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qiling.

- Monitoring va baholash: taraqqiyotni monitoring qilish, tavsiyalar bajarilishini kuzatish va tuzatish harakatlarining samaradorligini baholash mexanizmlarini joriy etish.

Ushbu keng qamrovli materiallar va usullardan foydalangan holda, tashkilotlar ichki audit natijalarini taqdim etish samaradorligini oshirishi mumkin. Ushbu tizimli yondashuv nafaqat shaffoflik va hisobdorlikni osonlashtiradi, balki ongli qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlaydi, tashkiliy boshqaruvni mustahkamlaydi va operatsion funktsiyalar bo'yicha doimiy takomillashtirishga yordam beradi.

Natijalar va muhokama

Belgilangan materiallar va usullardan foydalangan holda ichki audit natijalarini taqdim etishning murakkabliklaridan muvaffaqiyatli o'tib, tashkilotlar bir nechta muhim natijalar va muhokamalarni kutishlari mumkin:

Manfaatdor tomonlarni tushunish va hamkorlikni yaxshilash: Aniq va ixcham hisobot va moslashtirilgan xabarlarini o'z ichiga olgan samarali muloqot strategiyalari manfaatdor tomonlarning audit natijalarini tushunishini kuchaytiradi.

Manfaatdor tomonlarni erta jalb qilish va shaffof muloqotni ta'minlash ishonchni va tashkilot maqsadlariga muvofiqlikni oshiradi.

Qarorlar qabul qilish va javobgarlikni kuchaytirish: Audit natijalarini aniq taqdim etish rahbariyat va kengash a'zolariga ongli ravishda qaror qabul qilish imkonini beradi. Ishonchli ma'lumotlarni tahlil qilish va ob'ektiv talqinlar bilan qo'llab-quvvatlanadigan amaliy tavsiyalar zarur yaxshilanishlarni amalga oshirish uchun javobgarlikni rag'batlantiradi.

Tashkiliy boshqaruv va muvofiqlikni kuchaytirish: Puxta audit jarayonlari orqali muvofiqlik bo'shliqlari va operatsion samarasizliklarni aniqlash me'yoriy standartlarga kuchliroq rioya qilishni qo'llab-quvvatlaydi. Doimiy monitoring va kuzatuv vaqt o'tishi bilan barqaror muvofiqlik va boshqaruvni takomillashtirishni ta'minlaydi.

Osonlashtirilgan uzluksiz takomillashtirish: Audit natijalariga asoslangan tizimli kuzatuv va harakatlarni rejalashtirish jarayonni doimiy takomillashtirishga yordam beradi.

Monitoring mexanizmlari tashkilotlarga tuzatish harakatlarining bajarilishini kuzatish va ularning samaradorligini o'lchash imkonini beradi.

Ijobiy tashkiliy ta'sir: Audit natijalarini samarali taqdim etish tashkilotda shaffoflik va hisobdorlik madaniyatiga yordam beradi. Bu risklarni boshqarish va operatsion mukammallikka proaktiv yondashuvni rivojlantiradi, natijada tashkilot muvaffaqiyati va barqarorligini ta'minlaydi.

Muhokama:

Natijalar ichki audit natijalarini taqdim etishda tizimli yondashuv muhimligini ta'kidlaydi. Aloqa, manfaatdor tomonlarni jalb qilish, ma'lumotlarni sharhlash va keyingi harakatlardagi muammolarni hal qilish orqali tashkilotlar ichki auditdan olingan qiymatni maksimal darajada oshirishi mumkin. Audit natijalarining aniq va shaffofligi nafaqat manfaatdor tomonlarning tushunishini kuchaytiradi, balki boshqaruv tizimini mustahkamlaydi va strategik qarorlar qabul qilishni qo'llabquvvatlaydi.

Bundan tashqari, muhokama tashkiliy barqarorlikni va o'zgaruvchan tartibga soluvchi talablarga va bozor dinamikasiga javob berishda doimiy takomillashtirishning rolini ta'kidlaydi.

Audit ma'lumotlaridan samarali foydalangan holda, tashkilotlar nafaqat xavflarni kamaytirishi, balki o'sish va innovatsiya imkoniyatlaridan ham foydalanishlari mumkin.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, ichki audit natijalarini samarali taqdim etish boshqaruvni, muvofiqlikni va operatsion samaradorlikni oshirishni maqsad qilgan tashkilotlar uchun juda muhimdir. Aloqa, manfaatdor tomonlarni jalb qilish va ma'lumotlarni sharhlashdagi muammolarni hal qilish orqali tashkilotlar o'z auditlarining ta'sirini maksimal darajada oshirishi mumkin. Aniq va ixcham muloqot manfaatdor tomonlarning xulosalarni tushunishini va mazmunli choralar ko'rishini ta'minlaydi. Jarayon davomida manfaatdor tomonlarni jalb qilish ishonchni mustahkamlaydi va maqsadlarni audit natijalari bilan moslashtiradi. Qattiq tahlilga asoslangan amaliy tavsiyalar qarorlar qabul qilish va boshqaruv tizimini mustahkamlashga yordam beradi. Strukturaviy kuzatuv orqali doimiy takomillashtirishni qabul qilish tashkilotlarning moslashuvchan va chidamli bo'lishini ta'minlaydi. Ushbu yondashuv nafaqat muvofiqlik va risklarni boshqarishni kuchaytiradi, balki shaffoflik va javobgarlik madaniyatini ham rivojlantiradi. Umuman olganda, ichki audit natijalarining strategik taqdimoti tashkiliy muvaffaqiyat uchun asos bo'lib, rivojlanayotgan biznes landschaftida barqaror o'sish va barqarorlikni ta'minlaydi.

REFERENCES

1. Curtis C. Verschoor."Korporativ yaxlitlik: muvofiqlikdan tashqari boshqarish uchun asboblarga to'plami."Wiley.2005. 272-bet.
2. Den M. Gay, D. Larri Krumbli va Charlz B. Shrader."Ichki audit: ishonch va maslahat xizmatlari." McGraw-Hill Education. 2016. 720-bet.
3. Lawrence B. Soyer, Mortimer A. Dittenhofer va Urs P. Jermann."Soyerning ichki auditi: zamonaviy ichki audit amaliyoti." Ichki auditorlar instituti ilmiy-tadqiqot fondi. 2016 (6-nashr) 784-bet.
4. <https://na.theiia.org/standards-guidance/Public%20Documents/IPPF-2020-Final.pdf>
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Ustav fondida davlat ulushi
6. bo'lgan korxonalarining samarali boshqarilishini va davlat mulkining zarur darajada
7. hisobga olinishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori. Toshkent sh.,
8. 2006 yil 16 oktyabrdagi 215-sonli. <https://lex.uz/docs/-1072916>.

9. Ugli, A. B. U., Tohirovich, Q. N., Khatamovna, R. S., & Nigoraxon, M. (2021). Current Assets and Their Role in Company Activity. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 1(7), 25-30.
10. Давлятшаев, А. А. (2021). Процессы Интернационализации и Их Роль в Развитии Межвузовских Отношений. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF INNOVATIONS ON TOURISM MANAGEMENT AND FINANCE*, 2(11), 48-55.
11. Kunduzova, K. I. (2020). Ways to attract investment and improve its accounting. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 10(6), 216-221.
12. Ergashev, F., & Ishturdiev, H. (2024). Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo 'llari. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 2(9).
13. Гайбуллаев, Р. М., & Иштурдиев, Х. (2023). Хўжалик юритиш субъектларида молиявий натижалар ҳисоби ва аудитини такомиллаштириш. *World of Science*, 6(4), 345-351.
14. Abdigapparovich, I. H., & Abdigapparovich, I. H. (2024). Mamlakatimizda xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi. *Journal of Innovations in Scientific and Educational Research*, 7(3), 189-196.
15. Xaitovich, Y. S., & Abdugapparovich, I. K. (2024). FERMER XO 'JALIKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH. *AMERICAN JOURNAL OF BUSINESS MANAGEMENT*, 2(3), 36-44.
16. Abdigapparovich, I. X. (2024). Qishloq xo 'jaligi mahsulotlarini tayyorlov va sotish xizmatlarini boshqarish. *Journal of innovations in scientific and educational research*, 7(2), 148-157.